

Telegram cunsumadëures novëmber/dezëmber 2015

Etichëta nöia dl consum d'energia por scialdaega y boiler dal'ega cialda

Dal 26 de setëmber dl 2015 mëss scialdaega y boiler dal'ega cialda avëi n'etichëta d'energia europeaica. Cun l'indicaziun dl consum d'energia án la poscibilité da confronté plü saurí i produc singui. Deache le consum dles mascins de ciasa s'á arbassé de cotan, él gnü metü sö ti ultimi agn classes energetiches nöies (A+, A++, A+++). Tl dagní ne dess chësta classificaziun nia plü gní adorada, mo al dess indere gní incadré les mascins de ciasa te intervai periodics. Implü ón ti mëte a desposiziuns ales consumadësses y ai consumadus de plü informaziuns tres i codesc QR, i links y na banca dac europeaica por garantí da podëi confronté plü avisa y te na manira plü trasparënta i produc singui.

Reforma dla sanité: le decret sön "l'idoneité" dles prescriziuns é n vare implü tl vers de na medejina da döes classes

Le decret sön l'idoneité dles prescriziuns che vëgn dötaurela lauré fora a livel nazional vëgn valuté dër criticamënter dala Zentrala Consumadus dl Südtirol (ZCS).

Cun chësc decret vëgnel programé da sotmëte la "prescribilité" de 208 prestaziuns sanitaeres a condiziuns restritives. Le decret vëiga danter l'ater danfora aladô de certes zircostanzes ince strafunghes por les doturies y i doturs che prescri, por ejëmpl sc'al vëgn abusé o spaterlé dassënn, sciöche la Ministra dla sanité Lorenzin á splighé.

Insciö riscëia les paziëntes y i paziënc da ne podëi nia plü s'anuzé de chëstes prestaziuns - ater co sce ares/ai é tla condiziun da podëi paié instësc. Y chësc n'é nia poscibl por dötes les zitadines y düc i zitadins sciöche al vëgn desmostré dai numeri sön la renunzia ala cura, che aumënta tresfora: danter le 2011 y le 2013 é les spëises por la sanité tl Südtirol jüdes jö dl 14%. Cun chësc foss le decret, dlungia i tëmpe d'aspeta gnanca da dí lunc, ciamó n vare implü tl vers de na medejina da döes classes.

Les associazziuns di consumadus dl Consëi Nazional di Consumadus y Utënc (CNCU), danter chisc ince la Zentrala Consumadus dl Südtirol, á damané da podëi incunté la Ministra dla sanité Lorenzin por fá a na manira che al ti vëgnes veramënter assicuré a dötes les porsones che á debojëgn de cura la

poscibilitá da ti podëi pormez ales cures sanitaress.

Aboliziun totala di fic di fic: ghiranza de 12 Assoziaziuns di Consumadus ala Banca Nazionale

Dodesc Assoziaziuns di Consumadus - Adusbef, Asso-Consum, Cittadinanzattiva, Codacons, Federazione Confconsumatori-ACP, Federconsumatori, Lega Consumatori, Movimento Consumatori, Rete Consumatori Italia (Assoutenti, Codici e Casa del Consumatore) y la Zentrala Consumadus dl Südtirol (ZCS) - ti á presenté ala Banca d'Italia n documënt cun propostes, anotaziuns y domandes de mudaziun dla deliberaziun nöia dl CICR (Comitato Interministeriale per il Credito ed il Risparmio), che atuëia l'art. 120 dl test unich bancar che á tut jö dal 1. de jená dl 2014 i fic di fic.

Aladô dles assoziaziuns mëss la deliberaziun dl CICR adoté les soluziuns che confermëia la proibiziun di fic di fic ti raporc bancars. Cun la deliberaziun mëssel gní cherié n cheder iuridich stabil zënza ti conzede ales banche trus de sciampa che metess ma a jí contestaziuns de massa che ti fajess dann a döt le sistem. Deache chësta deliberaziun é gnüda presentada n pü' tert á les banche albü la vertora da adoté comportamënc evasifs che mëss atira finí, scenó vëgni straufá.

De plü informaziuns él da ciafé sot a: www.verbraucherzentrale.it.

Desfarënzies de prisc cina al 255% pro la manutenziun di implanc da scialdé

Canche al vëgn le momënt da lascé ciaré indô do i implanc da scialdé, fossel damí se fá bele danfora n pü' n'idea sön tan che al podess gní a costé. La Zentrala Consumadus á fat n relevamënt di prisc y á podü constaté de gran desfarënzies de prisc.

Tratan i mëisc da d'altonn á la Zentrala Consumadus dl Südtirol metü a jí n relevamënt di prisc sön i laurs de manutenziun di implanc da scialdé a gasöre, gas y pelets fajon referimënt a implanc cun na potënza sot a 35 chilowatt (indicaziun da ciafé sön l'etichëta metüda sön l'implant da scialdé). Le resultat é sté demorvëia: i un ciafé fora che por i medemi laurs de manutenziun él desfarënzies de prisc ince dl 255%.

Implant da scialdé sot a 35 chilowatt	Spana dl prisc	Desfarënzia de prisc te %
Implant a gas	danter 85 y 181 euro	113%
Implant a condensaziun	danter 90 y 200 euro	122%
Implant a gasöre	danter 55 y 195 euro	255%
Implant a pelets	danter 110 y 180 euro	64%

*pro i implanc a pelets á n valgönes dites tl prisc nia ma i laurs de manutenziun ordinaria mo ince d'atri sorvisc, sciöche por ejëmpl n liber de manutenziun nü, n ajornamënt dl program, la netijia dla

sonda lambda y n control dl funzionamënt de segurëza.

Metede averda: i cosc de toc che mëss gní mudá fora n'é nia tl prisc.

Te vigni caje che che mëss proscimamënter se lascé fá la manutenziun dl implant da scialdé dess naota s'informé ci laurs che la manutenziun tol ite y tan che ara costa.

"Bail in": Dal 1. de jená dl 2016 podessel ester che i titolars de cunc corënc y i titolars de obligaziuns dles banches vëgnes cherdá a respogne sce la banca rōia te dificoltés finanziares

La diretiva BRRD (Bank Recovery and Resolution Directive) mira a schivé che tl dagní i salvamënc de banches che manacia da jí en malora vëgnes fac cun fonds statai. Lapró vëgnel cherié ti Paisc europeics stromënc de ressanamënt y de conduziun unitars cun chi che ara dess jí da salvé na banca zënza adoré i mesi dles cutes. Sce na banca rōia te dificoltés finanziares y riscëia l'insolvënza, podess chësc porté a n "bail in" che ó dí, leteralmënter tan co "garanzia da daite", che i investidus dla banca pó gní trac ite tles pordüdes finanziares dla banca.

Chësta é la logica de salvamënt: en prōma linia vëgn i azionisc cherdá a paié, dit te parores scëmples, vëgnel smendrí le valur dles aziuns tan da podëi schivé l'insolvënza. Sce chësc ess da ne basté nia vëgnel ince n'atra categoria de finanziadus pro a paié, y plü avisa i titolars de obligaziuns. Le cuntravalur de sües obligaziuns pó gní trasformé te aziuns por "recapitalisé" la banca (chël ó dí ti garantí scioldi "frësc" ala banca).

Tl caje che gnanca chësc ne tlecass por stabilisé la banca gnissel tut ca por la recapitalisaziun les deponüdes bancares sön le cuntcorënt de porsones privates sciöche ince de de pices aziëndes o de aziëndes mesanes sura 100.000 euro. Les deponüdes sot a 100.000 euro é al sigü, deache chëstes vëgn defenüdes dal fonds de garanzia sön les deponüdes.

De plü informaziuns él da ciafé sot a: www.verbraucherzentrale.it.

Aumënc de capital dles banches

ZCS: Liesse tres indortōra le prospët informatif!

En gaujiun dl De mondial dl sparagn á la Zentrala Consumadus dl Südtirol recordé i dërc dles sparagnadësses y di sparagnadus. Al é danz debojëgn da sparagné sëgn plü co mai. Le mudamënt demografich, le nivel di fic dër bas y le nivel dles ponsiuns che s'arbassa tresfora manacia por ejëmpl da condüje tres de plü porsones che é en ponsiun tla meseria dla vedlëza.

Mo indere al devënta tres plü ri da avëi la survijiun che presservëia da de burtes sorpreses. Porchël é l'informaziun n dërt fundamental de che che sparagna y investësc scioldi.

Te chisc mëisc vëgnel porvé da ti fá gní vëia ales sparagnadësses y ai sparagnadus da investí sü scioldi cumpran aziuns liades ai aumënc de capital dles banches. Cotan de porsones damana porchël do tla

Zentrala Consumadus sce chësta sort d'investimënt é n bun investimënt y sce al é sigü. Al é plü saurí da respogne ala domanda, co da la mëte en pratica: formulaziuns da de plü significac y nia tleres di operadus ne dëida nia inant! Al toca s'informé instësc! Insciö ne restel nia d'ater co se lí le prospet informatif.

La jënt stá cun fistide deache ara se tëm che sü sparagns vais bel plan do l'ega fora. Da chësc vára ma da se stravardé sce an s'informëia indortöra. Porchël él ince a osta desposiziun la Zentrala Consumadus dl Südtirol che se dá consulënza y informaziuns tl setur di sorvisc finanziars y dles assicuraziuns.

N'é mandarins y pomaranc vërc nia madüs?

Le corú dla scüscia de mandarins y pomaranc n'é nia n criter por stabilí sce ai é madüs o no. Ai pó avëi na scüscia vërda y impó ester madüs. Le corú vërt dla scüscia vëgn dala clorofila naturala tla scüscia. Chësta lascia ma do sce la desfarënzia danter les temperatöres ia por le de y chëres de nôt é grana assá canche le früt é ciamó sön le lëgn. Sce les temperatöres bandorësc ma püch tratan la madoraziun resta l'ordöra deforaia vërda o da taces vërdes. N bel corú arance ciafa i agrums ma da temperatöres de nôt basses incër le nul.

Al dedaincö pó la tecnologia fá valch cuntra le corú vërt. L'ordöra vëgn n pü' scialdada te ciameses speziales. Sce chësc ne vëgn indere nia fat cun cura ciafa i früc taces scüres, n'á plü degöna saú y vá plü snel ademal.

Tan de se él pa tla jopa?

Sce zacai ó savëi tan de se che al é te n produt fora de na confeziun mëssel naota se fá fora i cunc. Pormó dal 2016 inant mëss i produturs de alimentars dé dant la cuantité de se, por le momënt bastel che ai dais dant tan de natrium che al é te n produt (ince sce sön val' produc él bele sëgn da ciafé l'indicaziun dla cuantité de se). Chësta é la formula por calcolé tan de se che al é te n produt: natrium x 2,5 = se. Sce al vëgn por ejëmpl dé dant por 300 grams de n produt dlacé ite 1,14 grams de natrium, spo corespogn chësc a 2,85 grams de se.

L'Organisaziun mondiala dla sanité aconsiëia nia plü co 5 grams de se al de. Massa se porta a na presciun dl sanch alta y aumënta le risch dal bot. Le se ne "s'ascogn" nia ma ti cëis rová, tles liagnes, tl jambun, te snacks o tl pan. Ince te medejines solubles y te pilores che se desfej t'ega él se. Al vëgn porchël aconsié da sparagné cun le se y da d'adoré spezies o erbes aromatches frësches por dé saú.

Tan di tëgn pa n süch naota che an l'á daurí?

Sön les bozes y sön les confeziuns de süch dá i produturs gonot ma dant n tëmp de conservaziun de dui cina cinch dis. Sce chisc produc vëgn indere tignis al frësch y nia ajiá tëgni por le plü ince plü dí. Al vëgn aconsié da ne bëre mai diretamënter fora de boza o fora dla confeziun por schivé na fermentaziun dl süch. Damí él da stlüje atira le produt pornanche an n'á joté sö n gote y da le mëte

debota te dlaciara. Insciö pó le süch ince gní conservé por 14 dis alalungia. I süc aji tēgn plü dî co i duc. Te na boza de spidl vëigon damí sce n süch é gnü da müfa, é diventé turgher o fermentëia. Süc te confeziuns de cartun dess porchël gní jutá te bozes de spidl che an pó stlÿje indortöra. Sce sön le funz dla boza é sedimënc turgheri y le süch é tler o al contrar, sce le süch é turgher y al é sedimënc tlers, spo ól dí che le süch mët man da se descompone.

Él vitamina C tl craut?

Tratan l'invern vëgn le craut conscidré na fontana importante de vitamina C. Chësta vitamina é indere dër sensibla al cialt. Porchël podesson miné che sce an cöj massa le craut vál a perde tröpes vitamines. Pordërt é vëi propi le contrar: sce le craut vëgn cöt ma n pÿch y lascé "al dente", aumëntel cinamai le contignü de vitamina C. Chësc vëgn a s'al dé deache le craut blanch contëgn tröc ascorbac. Chësc é n pröm nivel de vitamina che se trasformëia tla dërta vitamina C ativa ma tratan che ai vëgn cöc. Implü defënn l'ambiënt aje dl craut la vitamina da na süa desdruziun.

Na porziun de craut cöt cÿr presciapÿch n chert dla cuantité al de racomanada de vitamina C, anfat a 100 miligrams. Chësc vel ma sce le craut é gnü cöt te na manira delicata. Sce le craut vëgn lascé cöje massa dî, s'arbassa dassënn le contignü de vitamina C.